

ЗМІСТ

ВСТУП	4
СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ	6
ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ	159
НАДАННЯ ТА ПОЗБАВЛЕННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ	227
ДОДАТКИ	252
КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ПОСИЛЕНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	264
ОПИТУВАЛЬНИК щодо повноти забезпечення реалізації прав, пільг, соціальних гарантій військовослужбовців та членів їхніх сімей штатними посадовими особами військової частини (підрозділів)	284
ОПИТУВАЛЬНИК щодо обсягу та повноти наданої соціальної послуги соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей у військових частинах (підрозділах) ЗС України, що надавалися працівниками (фахівцями із соціальної роботи, соціальними працівниками) надавачами соціальних послуг (далі – соціальний працівник).....	289

ВСТУП

Соціальний захист військовослужбовців та їхніх сімей є пріоритетним завданням і потребує створення дієвого механізму для його практичної реалізації. До початку російської агресії соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей здійснювався відповідно до потреб і умов особливого періоду, однак не воєнного стану.

Сьогодні, в протистоянні з російськими загарбниками Україна відстоює не лише свою незалежність та територіальну цілісність, а й принципи демократії, соціальної справедливості, благополуччя особистості і добробуту цивілізованої європейської спільноти. Принцип соціальної держави є одним із засадничих конституційних принципів, на яких засновано Українську державу. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава (частина 1 статті 8 Конституції України). Ключовим підґрунтям такого суспільства є втілення принципу рівності усіх перед законом.

Принцип соціальної держави (стаття 1 Конституції України) втілено у приписах частини четвертої статті 13 Основного Закону України (“держава забезпечує <...> соціальну спрямованість економіки”) та в його приписах, що гарантують соціальні права людини, зокрема право на соціальний захист (частина перша статті 46). Відповідно до пункту 4 статті 17 Конституції України Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей. Соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей відображає цілісність, структурованість та збалансованість Збройних Сил країни.

Відповідно до закону соціальний захист військовослужбовців – це діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

Наявність активних бойових дій, оголошення воєнного стану, тимчасова окупація значної території країни, процеси її деокупації делегують пряму нагальну необхідність надання реальних соціальних гарантій учасникам бойових дій, членам їх сімей, пораненим військовослужбовцям, а також сім'ям, члени яких загинули під час проведення бойових дій, зокрема у частині практичного поліпшення фінансово-матеріального стану зазначених категорій осіб.

Ефективний соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей, осіб звільнених з військової служби передбачає постійний аналіз та систематизацію наявної нормативно-правової бази. Насамперед це пов'язано з поглибленим і всебічним переформатуванням чинного законодавства та внесенням до нього суттєвих змін. Нормативно-правовий механізм є основним підґрунтям процесу державного управління у сфері соціальної роботи і надає їй формалізованої офіційності. Одночасно система правових норм проявляється в ході здійснення діяльності органів влади, що відбивається на якості управління і надання соціальних послуг, забезпечення ефективності системи соціального захисту зазначених категорій.

СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ
ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Закон України
Про соціальний і правовий захист
військовослужбовців та членів їх сімей
(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992,
№ 15, ст.190)

{Вводиться в дію Постановою ВР № 2012-ХІІ від 20.12.91, ВВР, 1992, № 15, ст.191}

{Установити, що у 2016 році норми і положення пункту 3 статті 8, статей 91, 11, 12, абзаців першого і другого пункту 2 статті 15 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України згідно із Законом № 928-VIII від 25.12.2015}

{Установити, що у 2017 році норми і положення статей 11, 12 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 1801-VIII від 21.12.2016}

{Установити, що у 2018 році норми і положення статей 11 і 12 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 2246-VIII від 07.12.2017}

{Установити, що у 2019 році норми статей 11 і 12 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 2629-VIII від 23.11.2018}

{Установити, що у 2020 році норми статей 11 і 12 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, що встановлені Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 294-IX від 14.11.2019}

{Установити, що у 2021 році норми статей 11 і 12 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, що встановлені Кабінетом Міністрів України з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів згідно із Законом № 1082-IX від 15.12.2020}

{У тексті Закону слова “інвалід”, “дитина-інвалід” та “інвалід з дитинства” в усіх відмінках і числах замінено відповідно словами “особа з інвалідністю”, “дитина з інвалідністю” та “особа з інвалідністю з дитинства” у відповідному відмінку і числі згідно із Законом № 2443-VIII від 22.05.2018}

{У тексті Закону слова “вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи”, “військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів”, “вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки” замінено словами “закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки, закладів фахової передвищої військової освіти” згідно із Законом № 3161-IX від 28.06.2023}

Цей Закон відповідно до Конституції України визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі.

{Закон доповнено преамбулою згідно із Законом № 328-V від 03.11.2006}

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Соціальний захист військовослужбовців

Соціальний захист військовослужбовців – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

{Стаття 1 в редакції Закону № 328-V від 03.11.2006}

Стаття 1-1. Законодавство про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей

Законодавство про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей базується на Конституції України і складається з цього Закону та інших нормативно-правових актів.

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлені більш високі норми щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, ніж ті, що містить законодавство України, то застосовуються норми міжнародного договору.

{Закон доповнено статтею 1¹ згідно із Законом № 328-V від 03.11.2006}

Стаття 1-2. Гарантії соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей

Військовослужбовці користуються усіма правами і свободами людини та громадянина, гарантіями цих прав і свобод, закріпленими в Конституції України та законах України, з урахуванням особливостей, встановлених цим та іншими законами.

У зв'язку з особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені законом пільги, гарантії та компенсації.

{Частина друга статті 1² із змінами, внесеними згідно із Законом № 107-VI від 28.12.2007 – зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008}

{Частину третю статті 1² виключено на підставі Закону № 1166-VII від 27.03.2014}

{Закон доповнено статтею 1² згідно із Законом № 328-V від 03.11.2006}

Стаття 2. Заборона обмежень прав військовослужбовців

Ніхто не вправі обмежувати військовослужбовців та членів їх сімей у правах і свободах, визначених законодавством України.

Стаття 3. Сфера дії цього Закону

1. Дія цього Закону поширюється на:

1) військовослужбовців Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення (далі – правоохоронних органів), Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, які проходять військову службу на території України, і військовослужбовців зазначених вище військових формувань та правоохоронних органів – громадян України, які виконують військовий обов'язок за межами України, та членів їх сімей;

{Підпункт 1 пункту 1 статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1014-V від 11.05.2007, № 1194-VII від 09.04.2014}

2) військовослужбовців, які стали особами з інвалідністю внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням військової служби, чи внаслідок захворювання після звільнення їх з військової служби, пов'язаного з проходженням військової служби, та членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули, померли чи пропали безвісти;

3) військовозобов'язаних та резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, і членів їх сімей;

4) членів добровольчих формувань територіальних громад під час їх участі у заходах підготовки добровольчих формувань

територіальних громад, а також виконання ними завдань територіальної оборони України.

{Пункт 1 статті 3 доповнено підпунктом 4 згідно із Законом № 1702-IX від 16.07.2021 – вводитьися в дію з 01.01.2022}

2. Дія цього Закону не поширюється на членів сімей військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які загинули чи померли під час проходження військової служби (зборів), проходження служби у резерві внаслідок вчинення ними кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо загибель (смерть) військовослужбовця, військовозобов'язаного чи резервіста сталася внаслідок вчинення ними дій у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння, чи є наслідком навмисного заподіяння собі військовослужбовцем, військовозобов'язаним чи резервістом тілесного ушкодження.

{Пункт 2 статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-IX від 17.06.2020}

3. Дія цього Закону не поширюється на іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України, крім положень, що стосуються грошового забезпечення та надання відпусток військовослужбовцям.

{Статтю 3 доповнено пунктом 3 згідно із Законом № 716-VIII від 06.10.2015; в редакції Закону № 3379-IX від 06.09.2023}

{Стаття 3 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2171-III від 21.12.2000, № 662-IV від 03.04.2003, № 3200-IV від 15.12.2005, № 3428-IV від 09.02.2006; в редакції Закону № 328-V від 03.11.2006}

Стаття 4. Забезпечення виконання законодавства щодо соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей

Забезпечення виконання цього Закону, інших нормативно-правових актів щодо соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей покладається на органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

{Стаття 4 в редакції Закону № 328-V від 03.11.2006}

Розділ II ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Стаття 5. Забезпечення громадянських прав і свобод військовослужбовців

Військовослужбовці – громадяни України, які проходять службу на території України, беруть участь у всеукраїнському і місцевих референдумах, обирають і можуть бути обраними до відповідних місцевих рад та інших виборних державних органів згідно з Конституцією України. На них поширюються положення Закону України "Про вибори Президента Української РСР".

{Частина перша статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2459-IV від 03.03.2005}

Військовослужбовцям, які балотуються кандидатами у народні депутати, депутати місцевих рад, їх командири (начальники) повинні створювати належні умови для здійснення цього права.

{Частина друга статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2459-IV від 03.03.2005}

Військовослужбовці, обрані на виборні посади до місцевих рад, на яких вони працюють на постійній основі, прикомандировуються до відповідних місцевих рад із залишенням на військовій службі. Час роботи військовослужбовця на виборній посаді в місцевій раді, на якій він працює на постійній основі, зараховується до вислуги років на військовій службі. Після закінчення строку повноважень у місцевій раді військовослужбовець направляється в розпорядження військового формування, де він проходив службу до обрання, для подальшого проходження служби на попередній посаді, а за її відсутності – на іншій рівноцінній посаді.

{Частина третя статті 5 в редакції Закону № 2459-IV від 03.03.2005}

Народний депутат України, який є військовослужбовцем, на строк виконання депутатських повноважень прикомандировується до Верховної Ради України із залишенням на строк виконання депутатських повноважень на військовій службі. Після закінчення повноважень народного депутата України він направляється в установленому порядку в розпорядження відповідного військового фор-